

Anton Alafson,
Halmstad.

2139

Anton Alafson

2139
ANTECKNINGAR

LUDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Folkminnesforskning

gjorda sommaren 1919

2139

Innehåll:

Drag ur allmogelivet i Skabersjö i mitten av 1800-talet,
sid. 2-48.

samt hre visor

Gkön Anna, sid. 50.
"En Jakob han hjälte för Rakel sju år," " 54.
Pigor, som kämpade på brödet, " 60.

Anton Alafson

G. G.

Drag ur allmogelivet i Ikabersjö i mitten av 1800-talet.

Lam bekant hiller den gamla allmogekulturen på att försvinna, o. blott obetydliga rester finns ännu kvar i det levande folklivet. Denne förvällningsprocess har dock inte gått lika fort överallt. De gamla sederna o. bruken o. den gamla folktron med sina vikarieplikter ha bevarat sig bäst i de delar av landsbygden, där den nyare kulturen intresserat kunnat göra sitt intråte, varför sig nu detta beror på att nämnda bruk har haft ett svakt läge eller annars någon konserverande faktor varit för handen.

Ikabersjö födekniss, som åges av skräcken Thott, omfattar huvudsakligen Ikabersjö o. Töringe socknar, därv. den förra tillhör Bara o. den senare Öreie härad. Mindre områden av de angrenzande socknarna Huddala, Arrie, Öreie, Björk o. Hyby tillhör också godsset, som således har en ganzka betydlig areal. På ett sätt gods som Ikabersjö har gammal tradition särskilt levt kvar längre än i bruket runt omkring, som ågs av självgående bönder. Den konserverande faktorn har just varit den samhärighetens känsla, som berjäst godssets underlydande, var sig de varit arrendatorer eller tapare. Man sam-

läder till gemensamt arbete vid jorden, man gick till hov, o. eftersom de arbeta tillsammans, ville de också ha roligt tillsammans. Därav kom det sig, att man på Ikabersjö gods slog katten ur hunden o. sjöng maj i by längre än i brukerna runt omkring.

De seder o. bruk m. m., som här komma att skildras, ha till största delen meddelats mig av min mor. Hon är född år 1855 på gården Risarp i Ikabersjö socken, där hon också växte upp. Varifrån han har sina barndomsminnen. Hon utgångsområde har hon däremot tillbringat i Töringe.

Sla katten ur hunden och fastlagsgille.

Efter julen med dess myckna belösnande kom en tid, då bonden slog sig till oila. Naturen intjöt därför; matten var lång, o. kyla o. blåst gjorde arbete utomhus besvärligt.

Man så närmade fastlagsöändagen eller som den vanligen kallas "fastelamm". Då fick varje bygde för sig böja törke på att göra sig i ordning till att slå katten ur hunden. — På Ikabersjö gods fanns följande fem byhem eller bygader: 1. Töringe, 2. Gustorp, 3. Ikabersjö, 4. Ryd, Lönarp, Risarp, Kjeldorp med flera mindre gårds till sammansamt 5. Öreie. — Bruket fördrade ganzka stora förberedelser. Den eller den häst,

som från en viss gård skulle användas vid rullen, fodrades särskilt bra o. rycktes väl för att bli goda o. fina. I det o. stigbygde mäste man ha vid det högtidliga tillfället, o. den husbonde, som inte hade sådan utstyrsl, skickade bok till någon bekant med hälning från för att få lina denna sak. (Husbonden kallades i allmänhet av tjänarna för far o. hans hustru för mor, vilket han anses häntyda på det hjärtliga förhållande, som i allmänhet riddes mellan husbonder o. tjänare.)

Aven de unga kvinnorna hade sina små förberedelser att göra. Gårdenes pigor brabade gör missana i ordning till drängarna, som skulle vara med vid härlingen. I missanen sattes ett slags frollagris. Detta bestod av tre stiltsidor i form av ett bregrasett ligg. I vinkel mot sidorna omvisades av något väcket tyg, i vilket fästades konstgjorda blommor. Förvarigt visades olika slags poppar omkring bådarna. Omkring missan fiskes ett sidenband. Det var en bekräftelse för pigor att gör missana riktigt prydlig åt drängarna, o. därpå nedlades också mycket arbete. Vid fastlagszillet jämfrides nämligen missanen, o. da fick naturligtvis den bärm, som kunnat gör något smakfullt.

Lördagen före fastlagszillet fick spektaklet av stopeln redan på f.m. En likew hanna, innanhillande en katt, var

2139

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

upphängd i en ganska hög ställning. Ryttarns reda var större eller mindre cirklad genom denna ställning o. var försedd med en knoprik i handen för att med den slå till huvans botten. Någon stod s. giv att på funnaw för att se efter, vem som lyckades slå sänder huvnan så att hattens slapp ut. Den ryttare, som istället kom dit, blev nömligen "kung" o. fortsatte i vild karriär utan faller, o. de övriga varde efter för att fastaga honom.

Denna sed förändrades emellertid så sminjningon på flera sätt. Men ensig det var djurpligeri att använda en katt, o. därför innesluts i huvnan i stället en flasko med vatthen. När flaskan fyll var, hade man dock en annan flaska till hand, av vilken först o. främst kungen skulle frukteras.

En annan förändring bestod där i, att benämningarna kung o. drottning ersattes av forman o. formonspriga. Det var nömligen sv, att den som blev kung, stundom fick behålla denna benämning sinn "vildernomn" (öknomin), o. därfor utbyttes de som sagt mot de ovannämnda.

I edemans "Lag man ringarna" i stället för att slå hattun av huvnan. De s. k. ringarna var upphängda i en ställning o. var fästa ganska löst med något slags fjädrar. De var vanligen ejw till antalet. Till utseendet minne de om vapenbjäl

med häl i mitten o. "ekrav." Ringarna var omkringade med papper av olika slag, t. ex. gula o. blå. Det gällde nu för den med hästvärk beväpnade ryttaren att mellan hästen sprang i trav under ställningen sticka lansen in i hället på någon av ringarna. Lyckades detta, lossnade ringen. Bland ringarna var det en, som kallades förmorsringen, o. den som riktade hästen, blev förmän. När detta skett, hördes ett budeligt hura från publiken, som stod o. passade ringarna o. som visste vilken som var förmorsring, o. s. i instämnde alla de övriga.

När nu katten var slagen av hanna eller förmorsingen lägen o. man åter hade samlats efter att ha infogat kungen, begav man sig omkring till de järden, vars drängar o. hästar deltagit i upptäget. Man ordnade sig då med huv först och däröfter huv först med gulblå flaggor på båda sidor om kungen, som fitt ett brett sidenband om enda armen. Sedan följde en eller två spelmin som hölls den övriga till mellan 20 o. 30 man uppstående skaran, i vilken man efter rangordning vanligen red he o. he i bredd. När man kom ett par hundratal meter från järden, satte furidornas åtstånd i galopp o. frigade, som husbondfolket ville se deras förmän (el. kung). Man svärde li, att de var välkomna, varför ryttarna begrav sig tillbaka o. meddelade detta. När liget kom fram, erhöll man enkel trak-

tering, o. sedan fortsatte åter ritten. När man kommit tillbycke från järden, miste emellertid förmidans vinds tillbaka o. än en gång tocka för anförsanden.

Slutligen samlades man på det ställe, där fastlagsgillet skulle hållas på följande måndag, vilket gick omkring på järdena. På lördagskvällen var det blott enklare hästbering med kaffe o. dylikt. Efteråt blev det dans, varvid kungen valdo sig en drottning bland flickorna. Det var en heder att bli utsedd därför. Utvändigt kunde ske på följande sätt. Flickans skots är en ring, o. någon ledde kungen, som hade bundet före ögonen, omkring o. ställde honom framför den ensa flickan efter den andra, under det han frigade: "År det dennu?" Till en början gav nekande svar, men så omräder svärde kungen: "Den här är det," o. så blev hon drottning.

På måndagen skulle det rätta fastlagsgillet. Fastlagsmåndag var en fredag för hönarna, då endast det nödvändiga arbetet utfördes. Varje järde, från vilken någon ämnad var med, skickade förmän till gillesjärden redan på morgonen eller förmiddagen. Förmidagen bestod av omjölk o. smö o. m. o. dess största berödde på antalet personer från järden. Den var emellertid ej så riktigt tilltagen, som vid det senare omtalade majgillet. Det var den förmänsta prigan, som fick i

upptag att överbringa förmingen. Det är tydigt att ett hus-håll i allmänhet ej hade så många sallrikar eller knivar o. gafflar som behövdes till ett sådant gille, o. därför lärde man sig emellan. Därmed kommo så tidigt, att mitten av middagen kunde ätas vid två-tiden. Bordet stodt docka vid dess ankomst, o. särskilt snabba kommo sig inbjudande ut. Matsättet fortsatte med dans o. lek. En andra matsätt spredes sent på aftonen. Vid dansen spelades fiol av byspelmen likt som vid övriga håll-fällor, då musik främst. Det nu så vanliga dragsplet hade på den här, varom här närmast är fråga, 1850-1880, ännu inte kommit i bruk. Först när morgonen grydde, begav var o. en sig hem till sitt.

Första gingen man tog ringarna i Törringe löv ha varit 1887 o. i Iksbergsjö 1895. - I åldre tider brukade drängarna gå till kyrkan förtagsöndag med de missa på, som används, när man slagit kalven ur tunnen.

Barnens förtagsgille.

Barnen i byn sätts efterlikna de äldre, så gott de kunde. Pojkarna valde sig en förmän o. gingo omkring på gårdena o. frigjorde, om man ville se deras förmän. Husbondfolket visste alltför väl, vad det betydde: de önskade inga slantar till sitt

2139

förlagsgille. Det fingo de också, o. dessutom bjöds de på kaffe. För pengarna köptes kaffe o. bullar, o. somma dag, som de galt omkring (lördagen före eller måndagen efter förtagsöndag), blev det kallas vanligen i någon av byns mindre gårdar. Till detta inbjöds flickorna. Där förekom, förutom kaffedrickning, lek, ringdanser o. vanlig dans. Bland lekarna marknades "låneväme", "gömma ringen" o. "fris till jungfru Maria". Den senare leken tillgick sär, att t. ex. flickans stannade kvar i stugan, o. pojkarne gingo ut i ett annat rum. Flickorna kommo nu överens om, vilken gosse var o. en skulle ha. I så släpptes en i sänden av pojkarne in för att bokas för nign o. flickorna. Träffade han på den rätta, nej flickan, o. han fick stanna inne; om inte, så blev han utkört, hon reste sig upp o. vände ryggen mot friaren. En dörvakt tillsteg, att allt gick rätt till o. att intet av de utvarande fingo se, för vem man nign. I så fortgick det, tills var o. en fått sin, varafte flickorna fingo gå ut o. pojkarne stanna inne. Barnaget brukade sluts de mellan kl. 9 o. 10 på kvällen.

Påsk-bruk.

Teckan före påsk kallas dynamitveckan. I denna hade varje dag sitt särskilda namn: Blå-måndag, vit-tisdag, aska-onsdag,

skärtorsdag, Lång-fredag o. skitte-lördag. Skärtorsdagen ansågs hämmo fira till Blå kulla. Åskonsdagskrullen gärde man darför alla ugnar och kop, för att inte hämmor skulle kunna använda dem vid sin förd. Hatten mellan midsj o. torsdag kunde det hörda, att dröngr o. pigor bläddade ut en häringfjär av holm med bläder på. Den placerades på ett "bantebord", försedd med något ugnatapp o. sattes utanför den dröngr eller pigas dör, som man ville skrämta med.

I skärtorsdag brukade man åta kål till middag. I soppa skulle det finnas svart sotens grön, t. ex. kammin, handkål, risdock, senap o. kruskål. Nu, det rågont sot, som man var rådd för att den inte skulle smaka bra, tog man endast några blad därav. Råtten ansågs gott för det kommande året. — Långfredag hade man fläskpannkaka o. mjölkris till middag.

I skittelördag var renzöringsdagen o. hela dörar fyllt sitt rum. Påskliffon hade man sysselsättning med att koka piskipp. En del ägg omvisades under kokningen med blad för att blika brända. Under piskdagarna lekte man med de ägg, som ännu inte blivit upptagna. Äggen lades t. ex. i en rad med avstånd emellan, o. en boll kastades mot dem. Stötte bollen mot ett ägg, vann man; om inte, så fick man lämna ett ägg.

Det förut omtalade fastlagsgillet kan betraktas som

drängarnas källa. Nöra pigorna hade sin bygdning. Den na ägde rum annandag post. Tjugo flickor bjöd sin dröng, o. den som inte blev bjuden, kunde komma likasåväl, om han tillhörde gilleslaget. Vid fimm-tiden på e. m. samlades man i gillesgården. Flickorna från varje gjörd hade ett matknyck med sig, vilket innehöll allahanda godisaker. Förvarigt ombesöjdes o. bekostades allting av dem själva. Först bjöds på kaffe, o. sen följde dans o. Lek till boll-tiden på natten, då man dukade upp de medförra hävorna. Gen föddes även dansen till ljusen dag.

Vår och sädd.

Då naturen på vintern började kläda sig i sin högtidskrud, ville man också ha pyntat o. fint inomhus. I så snart taken dragit ut, använde man dess löv till majning, o. sen kom buren till björk o. lärkträd, vars blommor o. larv spridde en härlig doft. I synnerhet vid Kristi himmelsfördag o. pingst myjades flitigt i hemmen.

Gran användes till majning hela året om, i synnerhet vid högtidliga tillfällen. På det röda kepslens golock ströddes vit strandsand o. finbackat enrik eller buxbomablad. En hade man bruk för hela året om, t. mängd gamla gummifinger

sitt liv upp till genom att gå omkring s. silv. ene." Berätningen var liken, men nu erhölls i stället mat o. kaffe, s. en lit flask o. bröd stoppades i posen.

När brukade jorden mycket primitivt med ofullkomliga redskap. Korna förses däligt, den tid de stodt inne. Fastän en gård hade egen å sjukov, kunde det likväl finnas tider, då man knappast fick nätter mjölk. Kraftfoder användes inte, utan korna fingo leva på den torra halmen. Därför var de stundom så magra o. krafflösa, att de snappat kunde stå på benen, när vorek kom.

Av brödet, som bokades till julen, bygs en kaka o. hängdes upp i en säck på loftet. Denna kaka delades till hästarnas vid varukretsens böjor, för att de inte skulle bli trötta. Kornet var i allmänhet det sista som siddes o. skulle inte nedmyllas för än efter den 12 spröb (Julius). Vid kornoidden åt man sikkakor (stora pannkakor), för att kornet skulle bli bra. Dåvarviden var slut, erhölls sigill, varvid både mäniskor o. djur hade en dag ledighet. Man sa, att man skulle sora virdygns. I apoteket var nästan lika vanligt som höstapoteket men gällde bara jordens egna folk.

Majsjungning och majgille.

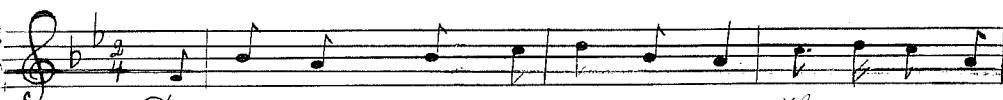
Ett av de mest intressanta bland de gamla bruken var majsjungningen. I denna deltog endast män. De olika bygderna kunde sona kören på 20 till 30 man. I skyningen Falborgsmässan samlades singarna. Först skulle man sjunga vid Iksbergs herrgård, s. dit skyndade de olika lagen, ty inget ville vara det sista. Dock vände man det så, att inte flera kommo på en gång. När man sjungit vid herrgården, fortsatte vid de större gårdarna. På varje ställe i bygdalet, där man kom o. fäktade majvisan, blevo singarnas inbjudna o. hakerade med kaffe o. smörgåsar. Däremot lämnades inte ägg. Singarna var ridda för att fridara spritdrycker den kvällen. Ville någon hjuda på sidon, brukade man svara: "Det väntar vi med sills i morgon bittiда." Men önskade var ryktet o. ordentlig vid majsjungningen. På de ställen, som inte tillhörde körens bygd, bjöd man inte in. Där lämnades i stället ägg o. stundom något pengar.

Den majvisan, som företrädes, var densamma som Niccolonus upphägt i sin bok "Folklivet i Skyts härad". Den böjer så: "All världens skaper är evighet, Hör det vi nu berje; Du harer allting vil berett. Far oss alltom ridig Gud med glädje." I de följande

versuna bedes för god rörelse. Tvåje vers återkom: "Hör det vi nu
bedje," o. "Tav oss allom vänlig Gud med glädje." Det var den äldsta
refrängen. Ledermannen sjöng man: "Maj är välkommen - Sommar är
säglig för ungdomen." Det berättas, att när man första gingen
kom till herrgården o. sjöng: "Sommar är så glädig för ungdomen,
så hörde greven bort dem, i det att han med barock röst utbrast:
"Är inte sommaren lika glädig för de gamla!" Gläntigen fick
refrängen följande utseende: "Maj är välkommen - Glad oss Gud
med en så skön sommar." I bland, när så kunde anas passande,
lade man en sköntvers till den egentliga visan, t. ex. "Till nästa
är komma vi igen, Maj är välkommen, Da står där en wagga
vid piganas säng. Sommar är så glälig för ungdomen."

Majsjungningen pågick hela natten. Om det dröjde, innan
singarna kommo, smäckte man liggja sig, men bordet var dockat
o. kaffekitteln stod på spisen, o. när man hörde singarkun
under musik nära sig gärden, kom man kvickt ut sängen. Me-
dew majvisons melancholiska toner, ackompanjerade av byspelmannens
fiol, ljöds ut över nordan, vändes kaffekunnen därinne, o. sen
fingo de hårda singarna vila sig en stund under sommarrik
nattens ökenyrr. Först på morgonen den första maj kunn man fram
till gärden, där sedan majgillet skulle hållas. Där lämnades de
erhållna äggjen, o. si fick man en duktig frukost, innan var o. en gick

hem till sitt. — Melodiern, var till visan sjungs, var ungefärlig
följande; boken är andra versen.

10.
Du viv-lens bring ur kon-det drev, Hör det vi nu

bed-je; Och som-ma-reu till-ba-ka blev. Tav oss al-lom

nä-dig Gud med gläd-je!

När värabetelet var slut, firades majgillet, var till man ju delvis
samlat vid majsjungningen. Förringen från varje ställe var
räknigt tilltagen. Den bestod av bröd o. smöv, ägg, gryn o.
mjölk, stundom även flöd. Från herrgården lämnades en
skeppe omalt o. en kanna brännvin till varje by slags maj-
gille. Till detta kunde valdes aldrig någon lördag eller söndag.
Det firades vanligen under två dagar. Första dagen samlades
man vid ferntiden o. it merafton. Andra dagen var den egentliga
gillesdagen, då man samlades tidigare o. då man också tilldele
riktigt ut. Middagsmåltidet bestod av lutfisk o. gröt, o. spettkakan

för in i glömmas. Före mältidens läskes den bordabön, som användes i skolan, varefter en psalmvers sjöngs. Efter mältidens sjöng man också någon psalmvers, t. ex. "Så giv en dag i din värld" (434:1) eller "Vad jag i dag har syndat" (442:8). Den som varit försjungare förut, var nu ordningsman. Traktören var nägra, som brukade ha det uppdraget i byn.

Nu är majförfesten på de flesta ställen ett minne bort. På Skabergjö gods är det omkring 25 år sedan man upphörde därmed. Annu kan man dock få höra majförfesten sjungs på vissa platser i de tre gamla danska landskapen, t. ex. i hukten av Halmstad o. Bästads.

Sommaren.

Midsommar afton tog man en spök av s. s. Koreblommor för var o. en av husets medlemmar o. fäste blommorna mellan bjälken i taket i stugan. Allt eftersom nu blommorna växte o. hölls sig gröna, skulle respe ägare komma att köras.

Tid midsommars hade man majsting vid Skabergjö gårds o. vid Rosslätt. Under det att de unga o. friska roade sig där den sköna midsommar aftonen, gick många sjuk i all lusthet till Värby källa (i närheten av Bara station) o. lade en slant med undan värde, t. ex. en ke-styver eller en banksötvete (=½ styver), i dess

klarvatten för att blixta fri från sin sjukdom. Nidsommardagen morgon, innan solen gick upp, skulle de som hade blis o. åslag baka i salt-vatten, alltså i havet. Likaså skulle det vara bra för sistnämnda sjuklingar att makna rulla sig i det daggiga gräset midsommardagens morgon före soluppgången.

Ett viktigt arbete under sommaren var torvuppfagningen. Det var ett tungt jobb, o. arbetstiden var som vanligt lång. Ingen ville vara sömt, o. därfor arbetade många mer, än han eller hon hade rött av. Men än en har fått en knöck för livet i torvossen. Men man var många till sammas, o. stemningen var god, o. så fick man vid sidan tillfallen noga bättra mat än den vanliga.

Ett litet arbrott i landbruksjärmilen iståkom sommar- marknaden i Malmö i juli månad. Den pågick liksom septembermarknaden i tre dagar. Första dagen för hushållfolket till staden. De köpte då nära små skänker, som de drog med sig hem åt hönarna, t. ex. bröd, vatten, klöden o. s. v. Tredje dagen var det mest näreställningar, o. då var hönarna fix för att kunna fara till staden.

Ljördebruk.

När de sista skinnet på ett fall var gjades, lättaade man sig "ta haren." Då man band den sista orangen, hade man mycket

brutton för att slippa binds den sista hären. Denna kallas "stodlaren" o. brukades formas till en gubbe, som utstofferades under skämt o. plom o. sattes upp på en söderhove. I bland nöjde man sig med att binds en hel del band om stodlaren. Härav åtta, då man körde in skörden, kallas "soen".]

Den dag, då rigen skördades, kallas den stora rägden; på samma sätt körde man om den stora korndon. Vid dessa tillfallen var mässedeln båthå en annan: först soppa till middag, suffuk till meraftern o. gröt om kvällen. När skörden var inbörjsat, skulle hönsgille vid lämpligt tillfälle. Till detta inbjöds alla, som deltagit i höstarbetet.

Aldermannen.

En för det gamla byhemmet särigen syssla var aldermannens. Denne hade en hel del uppgift i byn. Han skulle t. ex. vara med vid vägsyn o. vid beräringens inskrivning o. dessutom skrifa en del för bygaget gemensamma räkenskaper. Dessa avslutades vid märsenadagstid, då den, som varit älderman under året, avgick, o. en ny kallas. Beställningen kallas nämligen blott för ett år i sänder. När räkenskapserna var klarade, gjorde den avgående äldermanen kafé för "gammanen". Dagen därpå gick man brantsyn, varvid skorstenar o. kakugnar inspekterades. Gam-

nu dag på offonen fick den tillträdande äldermanen mottaga äldermordslisen, i vilken en del gamla handlingar förvarades.

Arbeten med lin och ull.

När skörden var intärgad, kom arbetet med linet. Ledan fäst blivit uttaget, breddes linet ut på en stubbäker, där det fick ligga tre i fyra veckor för att blixt sköft (rotas). Därefter kom bräkning, skäktning o. häckling. Detta borde vara blott till den 24 okt., i synnerhet om pigorna skulle lämna fjärslen o. nya tillräda. Så kom spinningen, vilket arbetet fört tog riktigt fart efter jul. Men sattes viken upp, s. den 1 maj lades linnesöckorna ut till blekning.

Förutom lin spans naturligvis även ull. Denna måste först köras. När spann o. värde även till tjänarna. En stor del av deras löner utgjordes ju av blidspeskolar. Skräddare o. skomakare gingo omkring på stället. Efter den 1 april fingo dessa handverkare inte ha längre tända på köttlarna.

När man körde ull o. spann, sjöng man flitigt. Endast märtiderna o. de nödvändigaste sysalorna gjorde avbrott i arbetet, som pigick till och från heden på köttlarna. Någon ny visso alkohol mistan välgren, o. denna sjöngs, tills den blev utslagen. Visorna såldes av kringgående krämhandlare, som i sina

Läder förvarade visor o. milar, hettor o. bilar etc. De föredogs ofta på rym, vad som var till salu. En visor, som gjungits i spinnskugan av följande, som man meddelat mig ur minnet. Jag känner den för.

Enslingsens sing:

1. Mitt bröd det ligger sitt omkring i världen,
men Herren ger mig styrka att samla det ihop.
Om än jag som idag skall sluta mina dagar,
dock Herren ger mig bronan, den kan mig leva ha.
2. Gott för den yngling, som slippas att föana,
den som får vara hemma hos sin fader o. sin mor.
Men jag är bland dem, som få arbeta sig fram,
Gud lätta mig med års fa här mitt namn.
3. Jag är lik en lilja, som sitter oskulden siller
bland detta ogräs, som ännu står kvar.
Jag är lik ett lammet i främmande land,
där jag ibland aldrig får draga mig fram.
4. Mig vill jag likna vid vajorna på havet,
som drivs så hastigt till obekanta land.
Och när jag hinner fram intill den sista strand,
Gud lätta mig då segla in i livets sätta land.

Fjärdhöflets Löner.

Min morfar hade som dräng aldrig haft högre lön än 50 riksdaler i pengar. Detta var på 1840- o. början av 1850-talet. Men så ingick i lönen en hel del blädespesialer. Dessa var: Broja s. väst av vadmal, linnebyxor, två skjortor o. två par strumpor samt stövlar. De äldre drängarna kunde även få jord till en halv tunna sättspotatis samt föda till ett får. På 60- o. 70-talet hade lönen för unga drängar shipit till 100 kr. förutom bläder. Pigaonas lön bestod mest av bläder, sison hemvävd klännings, schal, 16 i alnar linne, två skålpann allt, två förkläder o. skor. Istället för klännings, schal o. skor lämnades standard 30 riksdaler.

Mormoner.

Det kan kanske inte alldes vara av vägen att nämna några arb o. anna religiös rörelse på 1850- o. början av 1860-talet, som många av de äldre minnas. Jag åsyftar då mormonernas ivriga propaganda, vilken även förekom i o. omkring Skabersjö. Härifrån möttes de mormoner flingo dock inte hällas på godset. Den som häddo i närmare beröring med dem, blev loval styrk, vilket även förekom, något som visar, vilken makt godsägaren hade över sina underlydande. I andra socknar fanns

92.

det emellertid många, som nu starkt grepas av rörelsen, att de lämnade färd o. grund o. begav sig till Ålab. Där funno de dock inte allt, som upptorat i vänlat var. Men minnes följande vers ur en vis, som antogs vara författad av hemlängande landsmän i fjärnan västern. Visan sjöngs allmänt i Ekabersjö på 60-talet.

Välde vän hemman o. gav oss sedan ut,
sikt figelen bortflyger, när sommaren har slut.
Hon kommer en ging åter; när våren skrider fram,
men vi få aldrig skilda vilt kär fosterland.

Tiggare

En välkänd företeelse på landbygdens förnära historie är tillbaka var tiggarna. Både barn o. äldre gingo omkring o. tigzde. Många, som sedanmera blivit betydande män i stadt o. kommun, ha en ging som barn vandrat omkring med tiggarpenan. Den förnämsta orsaken till detta missförhållande var väl fattigdomen hos stora delar av folket. Ofta gjorde familjeförsojurers dryckenskap, att barnen måste bega sig ut på tiggarstrålen. Somliga ider hade ingen annan sysselsättning än att vandra omkring på landvägarna; de varo yrkestiggare. Händom varo dessa underliga, förkomna elisteraser, som

93.

en gång sett bättre dagar. När tiggaren kom in på ett ställe, hälsade han vanligen med solhöftfall röst: "God dag, god dag, Gud välsigne alla härliga!" Ia fortsettes i röraende o. framma ordslag, att Gud mitte välsigna fr o. mor, kreaturen o. grönan. Sprang en liten pilt omkring på golvet, så lade tiggaren sin hand på hans hand o. sade några vänliga ord till honom. Hade det länge varit hont, så sade han kanske: "Det varo gott om var Herre snart ville ge oss regn, o. nu ser det ut, som om det ické skulle droja så länge, innan det kommer." Giuridiketen var stor, o. det vankades ofta inte barn mat utan även kläder. Detta hade till följd, att många ildra smällt förmigen man eller kvinna gjorde sig eländig för att feda andra människors barmhärtighet. Därför var det inte sv vanligt, att nu sidans gamla för alltib lämnade tiggarstaven ifrån sig, så fann man till sin förvining, att de kunde ha besantsbro nor, varo sig gömda nigonstans i den höftiga stugan eller också insatta i sparbank.

Då julen närmade sig, ökades antalet tiggare i hög grad. Många, som inte annars tigzde, begav sig då ut. I moskem hade man skurit brödkivor, som ligo till red, när tiggarna kommo. Och dessa ider inte vinkte på sig. Redan innan det var ljus på morgonen hade man besök av dem. De hade i regel

en bröldis med sig, i vilken flösket lades, sy var o. en fick en lit flösk. Brödet lades i en tvärpåse, som bars över ena axeln, det finns brödet i ena ändan o. det grova i den andra.

De som tillhörde Skabergjö gods gingo i allmänhet ej omkring o. lågga. De skulle ha sitt upp till där. Men besök hade man från andra orter, intill minst från det på den bilden illa berömda Ivedala Byar. Mänga låggroar vore längre ifrån. Tonligen brukade spela eller sjunga, när de kommo in på ett ställe. Gåvan det en låggare, som alltid stände upp en visa, varför första verslydde.

O, vad det giffel, som mängen man lärar,

O, vad det röjet det harer varit kort.

Det harer kostat mig mina lövande lärar,
att alla mina nöjen så hastigt flit bort.

Förberedelser till julen.

Da julen nalkades, fick man mycket att bespela i bondhemmet. Där skulle plakta, hälta, baka o.s.v. Den som bräckte först efter nyår, ^{ibom} troddes komma att bli urvalt för slädor o. förgäelse hela året. Därför sökte man hälta så mycket som möjligt till jul o. sedan vänta i det längsta.

Man bakte så mycket som möjligt till jul, ty ju längre julbrödet rökte, desto drygtare skulle intet bröd bli. De olika

brödsorter, som bakades till jul, varo grovt, isätt (= fint) o. svarmt bröd samt värbröd o. kavring. Blad omikakor vore klenor, formkakor (= smörkakor) o. gärsin de viktigaste.

Julölet koktes med humle, varpå det sildes o. fick sta till kalna, innan just tillställes. I regel bryggde man fro baket, för att man skulle få ny just till det senare. En del av julölet förvarades under till Torsminneds (mars) o. hälles därför på flaskor.

Gås o. färslekta ägde rum mellan märten dag o. jul; blott en eller annan nösses fick sita till till julen. Den stora svindosten försiggick vanligen först i februari. Blodet av gässen vare särskilt lämpligt till blodkorv; denne stoppades i skinnet av gishalsarna. Märtens afton hade man märtenpis. Iamma afton var det vanligt att ha märtenbans, en vanlig dansställning efter tidens sed. Dagen därpå (Märten dag) betraktades nästan som en fredag, då intet grovre arbete förelåt.

Itrat efter förslekten ägde glassläppningarna. Därvid stoppes he slags glas. De första vore de bista o. användes vid högtidliga tillfällen; den andra sorten var hanner o. sime. Präser kallas de simota; de användes, när man tillfälligtvis ville ha glas nigonstans.

Hästslakt utfördes av rockaren, som även benämndes märt-

man. Denne fick inte komma längre än i första spännet i stuganso. miste vitta vid nedre bordändan. Härst o. självdöda djur fläddes o. lades ut på marken, där figlar o. rovdjur förfölde köttet.

Kornbokspens horn användes till skedar, o. knorrvan av hästar o. kor till kommar. Av fiskkinnen syddes påsar. Vid svinsläckten tog man särskilt vara på gallblåsan. Den hängdes upp i skorstenen o. användes sedan att bota frostskador med. Njälken tog man också vara på; den lades bland knorrvan vid köttringen, för att de inte skulle spricka sönder, o. kallades därför också av de gamla för polvaktaren. Av de längre benen i foten brukade barnen fåfårdiga "kattasnaror". Två till staktes i benet med en syl. Genom hålen passerades en tråd, o. så roade sig barnen med att smura. Steinblåsan blistes upp o. torrades. Den användes till att lägga is i fört att sovka den febersjuka. Iai fick naturligtvis även barnen någon bliss att stoppa åtor på o. skramla med.

Köket av djuret bröd inte åtta sommar dag släckten ägt rum, eftersom man ansåg, att livet ännu finns kvar.

Efter stora slakt skickades smakbitar av blodkorv o. kött till närboende vänner samt till den närmre släkten. Blodkoren fick ett stycke av det borta fläcket för sitt besök, o. dessutom

läjde man honom till dagen därefter komma o. smaka på påsar, varvid naturligtvis även andra godsaker av sinhet vankades.

Under veckan före jul, då det mycket julstöket pågick, sätts man nog efter att inte någon eld syns på den öppna spisen om natten. Vanliga fall "fickes" elden genom att man lade ett par lövbitar på o. sedan lite aska över allt sommarnas. På morgonen låg detta o. glödde, o. så slapp man att använda hinksticken o. gjorde upp ny eld. Nämnda vecka var man emellertid mycket redd för att elden skulle synas, o. man lade därför mycket aska över den sommarnas. Man ansåg att en eld, benämnd vigelden, för omkring i luften vid julstiden. När den kom över ett ställe, där elden brann på hården, drog den elden i spisen till sig o. anlände därigenom huset. Eldsvädor vid denna tid var i sjönk verket intet oväntat, men anledningen till dem var oftast bristfulliga bakugnar.

Julen.

Under julen varade alla gröna arbeten. Ingen spinning fick förekomma. Lille julaffron ägde renցning rum; då skulle alla andra arbeten vara understöksade. Drängarna gjorde då rent på logen, där ingen sätts fika ligga kvar under julen. Vidare skulle hacketse i tillräcklig mängd skräas till djuren. Julen bör-

jede med julaftron o. slutade med Knut, fjugande dag jul.

Maten var i vardagslag enklare förr i världen än nu. Frukosten bestod av sill o. potatis, o. när man åt sig mätt på detta, fick man taga en smula flött på brödet o. "sua" mjölk eller en blandning av dricks o. mjölk till. Middagen hade ej så många invändande rätter; soppa, kål o. äter var det vanligaste. Ia mycket middagsmat kokades, att man hade därav två dagar i rad. Till kvällen serverades potatis med sill eller flöck samt flötkött o. mjölk.

Julmaten gjorde emellertid ett viktigt undantag från den vanliga enkelheten. Då var kosten ibland nästan överflödig.

Julaftron, när det börjs de skymmas, hörds på den lättalagsa rätt, som särskilt här julen till, nämligen sylta o. rödbetor. Vid 8-9 årsdagen på kvällen serverades den egentliga högtidsmåltiden, som bestod av fläskssoppa samt luftfisk o. gris. Därefter fick var o. en sin julköd. En sidan bestod av följande saker: en korvring (stor som en postlinstallrik), en svinsöt, en bit sylta, stek, leverkow, sundom något smör samt stenkakor ("plättar"). Julköden skulle man taga med sig o. åta vid lämpliga tillfällen under julen. Drängarna använde den som brännvinsbröd. - Tjänstefolket o. alla, som hade arbetet vid gården, fingo var en julkaka. Dessa hade man bakat så stor som möjligt.

Tid åla högtidsmåltider under helgen sattes på bordet ett stort fat, som var fullt med kött av olika slag. Där fanns t. ex. fårkött, gäckkött, olika slags korv samt ost. Ingenting var skivat, utan var o. en fick skiva efter behag. Länge tillbedde i seder hade det sundom förekommit, att man vid varje måltid under julen sattes in ett fat med ett helt kött svinhuvud, som var pyntat med silkepapper och olika slags. Dock är man ingenting av det somma. Följden blev den, att svinkurundet sätts vid julens slut var odrugligt till människoföda.

På sonliga ställen var det sed att julaftron ställs en salkrik gröt på loffet till Nissen. Följande historia berättas från en gård i Skammarp (ligger i närheten av Björneborgs station). Sedan man själva åtit julgröt, gav husmodern pigen befällning, att hon skulle ställa en salkrik gröt upp på loffet till katten, o. så lade hon en klump smör i grötens. Pigen undrade med rätta över, varför katten skulle ha smör, när de inte själva hade fått det. När hon därför satte upp salkriken, tog hon med blöverfen i s. slog smörhalsen i halsen på sig. Detta borde hon emellertid inte ha gjort, ty när hon vände om för att sliga ner för trappan, fick hon en stot i ryggen, så att hon kom ned förr än beräknat var. Det var Nissen, som ville hämnas den oförskafft han lidit.

Det var stängt förbjuted att julaffton laga upp nätet, som hängdes vid bordet, var sig det gällde mat eller man hängde en slant eller ett kort, vid det brukliga kartspelandet. Ennå mindre gick det naturligtvis att sätta med ljus efter det hängde.

Julaffton betygnade man sätta ljus, som man kallade färs o. man ljus. Denne ljus, som först brann ner, skulle dö friol, o. om nätet av ljusen slöcknade, skulle efter att det blivit tånt, skulle den efter vilken det närmades dö under det kommande året, nätet som man dock lätt kunde övertyga sig om, att det inte slog in.

Till julaffton för man vanligen man ur huse, var sig man fick gå, ute med vagn eller häva släde. Åven högnissen berövades av så många som möjligt. Förr örnigt skulle stor stillhet räkta sigas juldegen. Man brukade därför inte gå bort på kalas. Natten var lagad i förrig o. bara uppvärmedes. Till frukost hade man slavar fish o. gröt med varmt dricka. Kreaturen fingo gott om foder på morgonen, o. sedan skulle det under dagens lopp mellan utfordringarna vara läst o. fest även hos dem. Under de största helgdagarna vid julen brukade man inte mikta ut, emedan man ansåg dagen vara för helig.

Anmåndag-juls morgon brukade man åta blodkorv till frukost, för att man skulle kivas bra under det kommande

året. Hade man inte ej sätta slaktat, brukade man lönapotat. Iomma morgon fingo korna salt o. hästarna salt o. pepparrot, vilket i förrig blandats tillhopa "lille julaffton". Under julhelgdagarna skulle man ej gå ut till sjuren fastande på morgonen. — Helgdagskvällarna skulle hand o. katt ha samma mat som minniskorna. — I motsats till juldegen var annandagen en fest o. bjutningsdag. Vid gillena dansade man o. lekte. Bruna binne o. slakt skinkas brukade vara högtidsmaten vid dylikas tillfällen.

Under veckan mellan jul o. nyår gav man nog att på väderlekens för att därav sluta sig till, hur det kommande året skulle bli. Om de första juldagarna varo lugna o. varku med riklig rimfrost, skulle det bli ett gott år. Var det dock mot bläsigt o. regnigt kunde man vänta en hor sommar. Stormnyårsdagen ansig man befryda många stora mäns död.

Nyåraffton gingo drönjarnas omkring på gården för att skjuta det gamla året ut o. det nya in. "Om porten var öppen, skulle man komma in på gården, men oftast var den läst, o. eftersom gården var kringbygd, fick man då skjuta utanför. Åven julaffton förekom skjutning.

Trettiondeaffton ska man haka påt o. stoppa plaggar, lydde ett ordstår. Alla plaggar o. hal, som det är ganska gott om

i gamla gärdar, skulle då noggrant stoppas till.

Blod srysselsättningarna under julkvällarna (särskilt högkvalitativa) märktes, förutom sedan att ge julspisar, även bruket att slippa in en liten fägel, vanligen en sparr. Vid fågelnas era ber var fast en lapp, på vilken sparven särskilt bad att blixtsakta för hunden. För örnigt stod det skämtsomma saker på lappen. Den som släppte in fågeln, skulle bege sig i väg o. gömma sig så snabbt som möjligt. Detta kunde ibland lyckas lätt vid den allmänna bestörtningen, som uppstod, när fågeln flög emot ljuset o. släckte det samma. Dock önskade i vanliga fall den, som utförde spracket, att blixt fasttagen, vanligen han hakkrades, att döma efter vad man, inte alltid på bästa sätt.

En ful sed var att drängarna hägigt på helgdagsmorgnarna under julen ständom gingo till andra gärdar o. där ställde till förgäldes i stall o. ladugård genom att hitta in gödsel eller annars hitta på något ofog. De som då blivit överraskade, försökte göra så gott igen en annan gång, o. ibland blev hunden o. slagsmål slukat på alltsammans.

Jul-lekar.

GÖTEBORGS UNIVERSITET
FOLKLIVSMINNEMÅRKAR

Helgdagskvällart under julen o. även vanliga söndagskvällar, då man inte hade annat att göra, förekommo ofta bliga lekar, delvis av ganska grovkornig beskickhet. En sida var t. ex. "fria till kungen dotter". Trässen, som inte föd var bekant med leken, gick ut i ett annat rum o. underrättades med sambal, under det att förberedelserna mitthögs inne i stugan. Kungen o. hans dotter blåddes naturligtvis ut, så att de kunde inviga den rätta respektken. En bolja med vatten bars in, o. på båda sidor om densamma sättes en stol. En schab el. ett läcke breddes över, så att man inte kunde se vattenbaljan. Kungen o. hans dotter placirade sig på stolarna, o. så var allt i ordning för friaren att komma. Då denne framförde sitt ärende, reste sig kungen o. bad friaren sätta sig ner mellan sig själv o. dottern, o. kungen låtade sätta sig igen. Den intet ont anande friaren sätte sig, men sambidigt reste sig kungen o. hans dotter med den påföljd, att friaren sjömbade ner i vattenbaljan.

En annanlek, om den nu förfjärnas det namnet, var att "kika stjärnor". Inte heller den kunde und framgång afföras alltför ofta. Man tog in ett fat med vatten. Ett halfljus tändes, o. så droppade man en dropp i fatet för var o. en av deltagarna. Var o. en skulle hitta reda på sin "stjärna". Under det man nu

stod där o pekade o. hittade i vatten, var det nigen, som tog en trass o. slog i fatet, så att vattnet stankte omkring. Den som inte kände till spracket eller annars var oförmig, fick sig naturligtvis en stink. Det omtalade visar, hur entent man kunde roa sig förr i tiden.

En lek, i vilken drängarna kunde få visa sitt förmåga att hålla balansen, var att "ska Bläckas". En rund sling lades mellan två stolar eller häbockar. Den som ville försöka experimentet lade sig på ryggen med benen i hörs över slingan. Med endera eller båda händerna hålls en kipp stöd mot golvet, på vilket sätt balansen är os längre upprätthålls. Händerna fästes på slingan med de främlingsar. Det gällde nu, att med häppen ska till häbitarnas, så att de föllo ned, utan att själva mista balansen o. hitta på nisan i golvet. Den vägen gick det vanligen till en bojjan, men genom övning kunde stor fördelhet vinnas i att "ska Bläckas".

Allt "de kattashå" var en omtyckt härlingslek bland drängarna. Ett rep, vars båda ändar sammankländes, lades om nacken o. under armena på de häx, som ville prova varandras styrka. Det var inte till åtet att ha fast i något o. hitta sig, vilken regel dock ofta överhöddes av den svagare. När så kunde läta sig göra, försatte den starkare dragen sin medtivare upp

på lofket eller ut på gården. — Förutom dessa nämnda förekommer naturligtvis även andra lekar, t. ex. "gömma ringen" o. "linsväne".

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Brottlop.

Då föräldrarna ville ha bröllopfesten som deras dotter, kunde de vända sig till en bönerman, som också körde upp nigen passande kontrahent. Godtan anlitades dock inte så värt loffa, mest av de rika. När de unga kommo till prästen för att taga ut lysning, brukade han ställa nägra frågor till dem. När en präst vid ett dylikt tillfälle frågade: "Kem har stiftat äktenlopet?", så siger en mindre kyrkstads brud ha svart: "Jo, det har Blom i Ingelstad." — Under de tre lysningsöndagarna gick inter fästfolket i kyrkan. Söndagen därpå brukade de emellertid gå till kyrkan "för att hämta hett". Under den därpå följande veckan ägde bröllopet vanligen rum. Det tillkom fästmannen att skänka sin fästmö en sidenschal, som hon kunde ha på sig vid bröllopet, likaså fick han naturligtvis kipa ringen.

Det bröllopet skulle hållas, restes året och införtes till bröllopsgården. På vägen till kyrkan hade man två förordar o. en ryttare på vardera sidan om den vagn, i vilken brud o. brudgum sätts. Byspelen följde med bröllopsståget, som ofta kunde vara anseende långt. Vid framkomsten till kyrkan

ställdes sig en spelman på var sida om ingingen o. gick på fisken.

När bröllopslåget kom tillbaka efter vigseln, skulle gästerna dricka de nygiftas skål, innan de gingo in. Ia serverades en god middag, o. bröllopet varade två dagar. - Placeringen av gästerna vid bordet ville inte si likt beskriv. De o. en ville gärna sitta på en av de främsta platserna, men ingen ansag sig vara värdig därtill. Då brakten enligt av värden utkalla regler läjde gästerna till bords, kunde man få hörta följande svar: "Ack, han är närmast släkten än jag; han är i släkt på männen sida; han är äldre än jag," o. s. v.

Lyphen m. m.

Den här modernen gick havande var en tung lid inte mindst lärför, att det var si mycket hon hade att isätta sig, för att inta det kommande barnet skulle få något lyste. Hon borde inte vara närvarande, då något djur släckades, ty då kunde barnet få slaget (fallendeskt). Men sedan djuret var dött, kunde hon åhålla vad för något som helst, blott hon åttade sig för att få något blod märke i ansiktet, då kunde barnet få ett liknande märke. En person, som hade slaget, kunde bli frisk, om hon drock de sista droppana av djurets blod. Det skulle vara den djurart, efter vilken

personen ansågs ha fått slaget. Vid släkt brukade man skräva bort de s. k. öronen på hjärtat, ty om en havande kvinna kom att åta dem, så skulle barnet få stor öra; likaså var det heller inte bra att åta mellangärdet.

LUND S UNIVERSITETE
FOLKMINNESARKIV

En havande kvinna bor inte stoppa näget o. barnen, t. ex. en myckel, ty då får barnet anläg för onatket. Hon bor inte gå under varphådor, ty då kommer moderhögen att ligga om barnets hals, varför födelsen blir svår. Hon bor inte se genom en dörspringa, ty då får barnet stirrande ögon. Om hon gör över rinnande vatten, där det inte finns någon spring eller bro, så får barnet svit för att hälla hatt i sögen; samma följd har det, om hon pompar över ett mystan, som fallit i golvet. Om hon får se en eldväda eller stora imma, får barnet åttag. Men bor inte haka upp till sammans med annan mat, t. ex. potatis, ty om en havande kvinna åter so denna mat, får hennes barn stenkloss. Om hon får se en lötsjuga stå nerstucken i jorden eller en gryta sitta i en vedstock, får barnet havskräck (blir barnmynt). Barnet kommer att drigla, om modern omakat på munen av en slev, dt kan emellertid bolas, om man slår barnet för munnen med en slev.

Istandom kanns barn få s. k. lyfegrät, d. v. s. att barnet gräver, utan att någon orsak har upptöktes. Det brukar inträffa på beständiga tider o. vanv. en viss tid. Detta kan enligt folketta bolas.

på flera sätt berörande på vilken orsaken är enligt den regeln, att lida upphäver lida, alltså ett slags homöopatisk magi.

Om en havande kvinna blivit av med nägonting o. si hillermycket orsaken, när hon söker dörför, si får hennes barn lygegrist. Hon måste då lägga ett föremål från någon annan o. lägga det under barnet i hela byggn. Om föremålet i fråga är mycket effusivt, har det kraftigare verkan. Efter tre dagar lägges saken oförstått tillbaka på den plats, där man lagt den, s. då skall barnet vara bort. — Om modern i förutnämnda tillstånd kommer in i ett rum, där det ligger en sopelstötz innanför dörren, eller om hon går under en steg, som kan låtats mot ett tak, si får också barnet lygegrist. I förra fallet följer det att lägga barnet vid en höskel o. sopas det in i ett annat rum; i det senare skall man lägga barnet o. stoppa det mellan ett par trappsteg på en steg som ginge "avet" o. he ginge rätt. Det är tydligt, att man i de flesta fall inte vet, vilken orsaken är, o. därför måste man prova de här mellan, tills man finner det rätta.

En gift kvinna, som fött barn, var mycket förtvivlad; hon fick inte fläkt sitt liv, det skulle nämligen klippas av. Hon skulle ha skadat på huvudet, när hon gick till matvarden, liksom de gifta kvinnorna. De gifta hade annars ingen huvudbonad på sig vid det tillfället. Om en havande kvinna fick os. att en som

var ogift o. fött barn gick fram till matvarden utan huvudbonad, si hoddé man, att hennes barn skulle komma att få "sköver", d. v. s. engelska sjukan.

LUNDs UNIVERSITETS
TIDSKRIFT FÖR KUNNAKTSFRÅGOR

Efterboden o. navelsträngen brakade man bränna upp. Askan därav begrundes mycket väl, för att intet ont skulle förmakt med modern eller barnet. Denna ska kundo hjälpa mit fallande, framför allt till motstående kön, si att t. ex. askan av efterboden efter en gross hjälpte bäst för en flicka eller kvinna, som hade nämnda sjukdom. Här kallas det sakerhava eller sakerhjorta tillvaritogs härd o. kulor skulle inte kunna skada den, om man född med sakerhava o. hade denna med sig. — Ett ofullgjordt foster beprovs i lyckhet på kyrkogården i en annans grav.

När en kvinna fött barn, fick hon besök av sina vänner i gilleslaget, som kommer med "baläja". Denna bestod vanligen av saffrappa, risgryns gröt o. pannkakan.

Barn dop och kyrko-gång.

Det nyfödda barnet sätts man följdri snart som möjligt, så man därigenom befriaades från en hel del försiktighetsåtgärder, som måste iakttagas, si längre barnet var odopt. Täthet, i vilket det adopta barnet bedöts, tändes på ett särskilt ställe inomhus, sedan man lagt en eldsplöd i detomma. Håll skulle förras i vaggan, o. gis måste

varo hält om natten. Om något av barnets hatt blivit uthängt till bortning o. inte tagits in före solens nedgång, skulle det hällas över eld, innan det användes. Var modern uppe innan barnet blivit döpt, fick hon inte ta barnet, sedan det blivit döpt, utan att först ha legit omkring eld. Detta kunde ske på sättet, att hon höll händerna om lampan eller ljusen. Om inte alla föräldrighetsfärder vidtogs, innan barnet döptes, kunde det lätt bli bortbytt eller få dåligt förstånd, o. modern kunde få svart försäkran.

Många fäddar intjödor till dopet. Om männen föräldrar levde, borde de först o. främst bli gudmor o. gudfar. Likaså skulle det första barnet uppkallas efter hans släkt. I äldre tider undvek man att uppkalla barnen efter annan levande personer. En havande kvinna borde ej hälla till barn till dopet. Om det skulle äga rum, miste hon ha tro förkläden på sig, därav det ens mellan under- o. yttrekjolen. Taklågs ej detta, kom det ens barnet att bli oejubligt. Gudmodern skulle nog iakttaga att fyst förs sig själv upp, vad prästen lätta vid dopakten, i synnerhet Fader var o. välsignelsevar. Då skulle barnet få lätt för att lära. Om barnet skrek under dopakten, kom det att få god sängrot. När man kom hem, låt man barnet sova i dopdräkten, innan den togs av. Tav det längre, skulle det komma att bli snällt. I dopdräkten hade

man satt en synål på nijst ställe sitt, att den ej kunde komma att skada barnet.

Först efter bryllupsgården fick modern gå ut s. ungdomsmännekvinnor som vanligt. Det var därför en glädjedag, när de sitt vackra efter barnets födelse varit slut, så att modern fick "gi i kyrka." Dagen firades också med en liten fest, varvid alla, som tillhörde gillefamiljen, intjödts. På vägen till s. från kyrkan hade man obunden musik med sig liksom vid bröllop. Om två kvinnor skulle kyrktagas på en gång o. den ena fått en gross o. den andra en flicka, lagade man så, att den förra kom att ligga till höger, ty annars fick flickan skippa s. grossen blev skägglös. Då modern kommit hem, lades poseratbok o. mäsluk på barnet o. alla glockor gick på orggona. Var o. en midsommardags kvinnorna hade med sig ett fot prot. Under mitten, när man sitt proten, brukade spelmannen förehaga en marsch, som kallas "grödansmarschen." I synnerhet när den första grossen föddes, varo sig hon var den förstfödd eller ej, blev denna festlighet higtidlig.

Begravning.

Ta längre det döda lik i ett hus, skulle man aktar sig för arbeten, vid vilka hand gai runt, sison när spinnrock användes. Man lyssnade noga till dockornas klang vid spelarringen för att uppsöka, om den döde blivit salig eller ej. Om ringningen gjöd

Gjord varken liksom musik, hade den döde blivit salig, men om
klängen var stor o. obekväm hade motsatsen i gl. rum. —
Kände libert mykt, ansågs det betyda, att det snart skulle bli
ett nytt dödfall i släkten. I synnerhet, när det var en gammal
mannisk, som var död, lades en nyra grym i kistan för att
förhindra den döde att gå igen. En död ansågs nömligen inte
kunna räkna längre in till he, men försökte han nämnat alla
grynen, kunde han inte lämna kistan. När en levande kvinna
var död, lades sär, mit, hvid o. spädbrorsbeklädnad i kistan.
Innan ett litet berat för att förs till sitt sista vilorum, bra-
kade nigon (ofta den som gjort likkistan) löss upp ett bibel-
ställe av minnet, varafter man gemensamt sjöng en psalmvers. När
liket ägde istad, slog nigon ut det vatten, i vilket den döde
havtats, för att han eller hon ej skulle komma igen.

Iksätersjö prästgård.

Följande smärtar har man berättat från Iksätersjö
prästgård, där hon mycket visstades under skattider, eftersom vigen
från Risarp till skolan i Iksätersjö by var för lång att gå
varje dag. Hos morfar hade arrendatorn prästgården.

1. En prästfar i Iksätersjö dog o. blev bissatt. Men han var
blott skenkad. Så kom hon en kväll i sin liksvepning o. knäckade

på dörren till prästgården. Jungfrun, som kom o. öppnade, blev
försiktig, när hon fick se henne, o. sprang till prästen. Denne
kom da med bibeln i handen o. bad henne i Guds namn gå dit
hon skulle vara. Men hon svorade, att hon ville in, ty hon frös.
Denne slog prästen henne på huvudet med bibeln o. sa: "Tha
ou här som en stock o. sten till domedag!" Frun sjönk da ner
i jorden o. blev försändled till en sten. Tagmen säger, att denne
flyttar sig ett hoppfullt varje år mot ingångsdörren. När denne
är uppsödd, skall prästgården brinna ner.

2. Innan i prästgårdens trädgård växte en hög buxbomslåd
omkring en blomsterplantering. Denna höck ansåg prästen (prästen
Thulin) vara misslyckande o. beslöt att lätsa haga bort den.
Men kom emellertid inte längt med arbetet, ty den som började
haga bort höcken blev lam, o. prästen själv blev sorgsamt
o. sluttligam lam över han. Dessa olyckor ansågos berga på att
man ville ha bort höcken, varför denna sedermore fick stå kvar.

3. Det bodde i Iksätersjö by en gummam, som kallades Kärna
Johsbo. Hon ansågs vara häls. En dag hade arrendatorfolket i
prästgården häntat smör. Hon fick då se den omhulade gummam
komma gående ett stycke från gården. Arrendatorhuskun föreslog,
att man nu skulle pröva, om hon verkligen kunde häla. Hon tog
skynsamt smöret ur kärnan, o. när sen gummam kommit in, belagade

lyst verket liksom musik, hade den döde blivit salig, men om klängen var stor o. obeklaglig hade motorbilen ifrån rum. Kändes likt injukt, ansågs det betydla, att det snart skulle bli ett nytt dödfall i släkten. I synnerhet, när det var en gammal männa, som var död, lades en nyxa pryn i kistan för att förhindra den döde att gå igen. En död ansågs röntigen inte kunna räkna längre in till he, men försökte han räkna alla prynen, kunde han inte lämna kistan. Såv. en levande kvinnan var död, lades sär, mit, hvid o. spädbrasbeklädnad i kistan. Innan ett lik bars ut för att föra till sitt sista vilorum, brukade nigon (ofta den som gjort likkistan) läsa upp ett bibelställe ur minnet, varefter man gemensamt sjöng en psalmvers. Här likt ägde körde istad, slog nigon ut det vatten, i vilket den döde hälltats, för att hon eller hon ej skulle komma igen.

Ikabersjö prästgård.

Följande snygga berättelse har man berättat från Ikabersjö prästgård, där hon mycket väntades under kallaider, eftersom wijen från Risarp till skolan i Ikabersjö by var för lång att gå varje dag. Hon morfar hade ärenderat prästgården.

1. En prästfw i Ikabersjö dog o. blev bissatt. Men hon var blott skräckslid. Så kom hon en kväll i sin liksvepning o. knuckade

2139

på dörren till prästgården. En ungfrun, som hon o. öppnade, blev förskräckt, när hon fick se henne, o. sprang till prästen. Denne kom da med bibeln i handen o. bad henne i Guds namn gå dit hon skulle vara. Men hon svorade, att hon ville in, ty hon frös. Da slog prästen hennes händer på huvudet med bibeln o. sa hon: "Hä är här som en stock o. sken till domedag!" Frun sjönk da ner i jorden o. blev försedd till en ske. Tagmen säger, att denna flyttar sig ett hoppfull varje år mot ingångsdörren. När denna är uppnödd, skall prästgården brinna ner.

2. Innan i prästgårdens trädgård växte en hög buxbomsläck omkring en blomsterplantering. Denna höck ansåg prästen (prästen Thulin) vara missurdyende o. beslöt att läta hugga bort den. Men hon emellertid inte längt med arbetet, ty den som började hugga bort hicken blev lam, o. prästen själv blev sågat i skalligen lam över han. Dessa olyckor ansågos berri på att man ville ha bort hicken, varför denna sedermore fick stå han.

3. Det bodde i Ikabersjö by en gummam, som kallades Karna Jakobs. Hon ansågs vara häls. En dag hade ärendatorfolket i prästgården hämtat smör. Men fick da se den ontalade gummam komma gående ett stycke från gården. Ärendatorhuset föreslog, att man nu skulle pröva, om hon verkligen kunde häla. Hon tog skyndart smöret ur hännan, o. när sen gummam kommit in, belagade

hur sig övv, att hon inte kunnat få något smör. Då böjde gamman huvn, o. om en stund fanns där nytt smör. Detta erjöd hon arrendatorhuset, men denna blev förskräckt o. saade att hon hade fått, vad hon ville ha, o. att gamman kunde få, vad hon hade hänt. Efter den diken kunde aldrig arrendatorfolket få smör, när de kände hemma, o. man miste därfor gästort o. författa denna sysla.

- Man trodde, att det i Skabergjö kyrka fanns en "kyrkovär" (kyrkogrim), som hade till uppgift att vaka kyrkan. Somliga människor hade sett honom stå i förshet.

Tro och red bekräftande pengar och skatter.

Inuti den s. k. "huntingasängen" hade man en liten lida, i vilken bonden förvarade sina pengar. Lidan satt vid den grändins, vid vilken benen lågo. När en resa på några dagar skulle företas, kunde det hända, att man grävde ner pengarna i jorden; man hade inga sikre förvaringsplatser inomhus. Hittade pengar troddes medfin lycka, liksom man i allmänhet ansig, att det som man hittat hade huk med sig. När man drömt om pengar, kunde man vänta på förgifte o. sår, i synnerhet då man drömt om kopparpengar. Om man hoppat en mindre slott o. inte kunde finna den igen, avfärdade man ofta sökandet med ungefär följande ord: "Det gör ingen-

ting med den; det hude sonade inte varit någon viljanelse med den ända." Dåvar ett nytt hus byggdes, var det inte vanligt att lägga något pengar i grunden. Man skilde sig för att dela ut pengar nyårsdag, ty då skulle de bli odryga under det kommande året. Konturkun brukade få sin betalning vid nyåret, men det ensiga intresse att komma nyårsdagen.

När om Skabergjö by på en backe, som kallades Skillebjör, växte här lönnbuskar. I dessa sät man ofta ljus sätta o. brinna. Det troddes, att en skatt var nergrävd där. Dock vägrade man inte undersöka saken, av fruktens för sjukdom.

Folktror om djuren.

När skatorna skrika i stan (= otton, tidigt på morgonen), kommer det oroväckande frammede. Om skatorna bygger högt, blir det en regnig sommar; bygger de dock ej högt, blir det tork.

Då katten slickar sig mycket, blir det vackat väder. Det betyder regn, då han åter gräs. "Katten röver upp vir," när han prövar sina klöv.

Det betyder dödsfall eller sår med kresturen, när hunden spiker. Hon säges då grida. Om man har en hund av hundens egen o. sätter den i sitt eget, så får man se, vilken dycka, som kommer att inträffa. En bonde gjorde så, s. hon fick då se sin egen gård brinna, vilket

snart därför inhäffade.

När ugglorna skrika, blir det "bost," d.v.s. regn.

Då storken flyger mot skogen, blir det regn, o. när den flyger mot havet, kan man vinta långvarig torra.

Efter den 25 mars vändde man storken. Man var mycket min om denna stolta fjed o. sätter gärna, att den byggde på det upp-lagda hjulet. Storken ansågs ju föra lycka till gården o. skyddas för eldväld. Men ju särskilt oft på vintern, riktning den första storken flög, som man sätter på vintern. Om den flög mot kyrkan o. kyrkogården, si betydde det, att personen ifriga skulle dö under året. Det hette sitt stor betydelse, i vilket väderstreck man sätter den första storken. Norr-stork var sörrestork, öster-stork fröfestork, söder-stork döderstork o. väste-stork bärtestork. — Storken sades vara präst. I Fallo-skogen, som ligger mellan Rosslätt o. Torup, fanns en stor sten, vanligen kallad ryggstenen. På denna stod storken o. predikade, under det att skatorna hoppade därömkring. Hennen hade även den märkliga egenskapen, att den vände sig, var gick den luktade nybakat bröd.

Svalorna respekterades också liksom storken. Den som förstör ett svalbo fåv däligt ögon. När svalorna flygga högt, blir det varmt väder; flygga de lågt, blir det regn.

Gökern var förr som nu en uppmärksammd fjed. Man gav

oft på i vilket väderstreck man hände honom första gången på året. Därvid tillämpades samma regler, som förr nämnda om storken, så att ornegöd var smegöd o. s.v. Gökern tillfrågades, hur länge man skulle gå ejfatt o. hur många år man ännu hade kvar att leva. Det skulle inte vara bra att första gången på året hava göken på fastan de mage.

LUND S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Diverse anteckningar.

Man skall inte spottas på elden, ty då får man blåssor på hakan. Man skall inte slå smutsigt vatten på elden, ty den är förstig o. vilt ha rent vatten.

Innan man lag en skjorta på sig, spottade man på den tre gånger; dock blev det endast en liten snots till spottning. Man brukade blåss på handduken, innan man totese sig.

När en ko hade kalvat, skulle hon ha "baläja." Ifr.o. sid. 39. Denna skulle ibas ur ett "bröftetrö" o. bestod av sju sorters: malt, salt, bröd, söt, pepparmot, gult svavel o. en smula "diabelstreck." Detta senare var ett grädd illaluktande ämne, som köptes på apotek. När hon mjölkades första gången efter kaloningen, lades en sär i mjölksprennen. Då korna skulle ut på bete om våren, sattes istäl (en yxa eller kniv) i bröket, som korna skulle gå över.

För lördagar på sitt skiner inte solen, men annars skiner den

istminstone så mycket, att prästen kan få torkat sin krago. — Skines solen på västpannans morgonen, så blir det regn innan kvällen. — Då är det inträffade nagra "börs" dagar i början av februari, saade man, att det var "kyngelmässes knuden", som repairede. Då oöndrat kom i mars, var det "vinfrösön." — Om det fros mitten före "frodegan" (Marie bebildeladsg), skulle det sen frysa i 40 nättar. Till middag nämnda dag brukade man ha något slags äggmat, t. ex. kokta ägg med senapssås eller fläskpannkaka.

Det var vanligt att man gjorde ett ägg från en gris till nästa. Om ägget då var fullt, skulle ägaren bli ric, men om det var tömt kunde man värta fattigdom.

När rögen är så lång, att den kan dölja en krets valborgsmässan, skulle det bli ett gott år.

Klockare, skollärare s. ringare skulle ha sin del av julgårdna. Klockaren fick fint bröd o. allt, ringaren fick bröd o. fläsk. Läraren fick i regel fläsk först efter skolslotten i februari. Men en fin julkaka fick han av varje barn, när de någon dag mellan jul o. nyår kommo för att få sin jultills. Då bjöd läraren dem på kaffo s. skogar. Det var naturligtvis en högtidsdag för de ons, s. han mycket de in slöts på de stora brödkakan under rögen till skolan, så här det likväl istad med glädje, eftersom läraren skulle ha dem.

2139

LUNDs UNIVERSITETs
FOLKMINNESARKIV

Ett par anteckningar från Genarp.

Det väder, som sjusorradagen har med sig, skall ju enligt gamla regler sedan följa i sju veckor. Ett ordningsvis från Genarp siger dock, att Petri färd (den 1 augusti) kan förrän ske, ty "Petri färd ryggas alla färd." Ju veckor efter känner dag bli det nämligen samma väder, som den hade med sig.

Ett intressant bruk på juldagen meddelas från brakten av Teberöd o. Genarp. Nämnda dag lade man för i världen en viska halm eller hö ut på gärdetshögen. Blöste viskan ibort, var det ett gott tecken. Då behövde man inte befura föderbrist, innan det åter blev bete på marken. Men om halvmiskan blev liggande kvar, måste man taga varp på varje stå, förr att inte djuren skulle komma att svälta.

Följande skrök är allmänt bekant. Det betyder förgesel under dagens lopp, om man knäpper kammen på morgonen, när man hittar på att komma sig. Lätes man bli att laga upp kammen, minskas därigenom faran, s. därfor får den sundom ligga. Det betyder även förgesel, om man nyser på fastende noga eller om man knäpper något klädesplagg fel (knäpper tillen upp). — Man skall inte ge bort nilar, knivar eller salav till vänner s. bekanta, ty då sticker man ut eller skär av vänkspiken.

Skön Anna.

Meddels år minnet av inkefra Karna Gullander i Göteborg, hon
är omkring 70 år gammal. Tisan förekommer i Eva Wigströms
Folkkäckning I, nr 28. Här är den kortare, s. man märker på ett
par ställen, att något saknas. — Abs! o. = och.

1. Då bodde sju rövare allt ut en skop
emellan två konungariken.

De rövade till sig en kungsdotter si skön,
hennes namn: hon hette skön Anna.

2. De vände henne upp o. de vände henne ned
för guld o. för äldaste stenar,
så kom där en konung från fjämmande land,
han köpte henne till sin konina.

3. Tillspå var de i alla runda år,
sju söner de hade tillsammans.

Det minste ärst si reste han bort,
han lyftade att fiska sig en annan.

4. Skön Anna gick sig till svärmoder in:
"Ivärmoder jag minde Eder kalla!

Ach får jag nu lov på högan loft ja
o. skida den unga brudeskarsen."

5.

"Ja, ja men får du väl si,
det får du visst lov till att göra,
ty du har ju varit si alig en mö,
för dig här jag stor heder o. ära."

Skön Anna gick sig till svärmoder in:
"Ivärmoder jag minde Eder kalla!

Ach får jag nu lov i brudhuset ja
o. skida den unga bruden denna!"

5. "Ja, ja men får du väl si,
det får du visst lov till att göra,
ty du har ju varit si alig en mö,
för dig här jag stor heder o. ära."

Skön Anna gick sig i brudhus in,
sju söner hon hade framför sig.

De krusat o. de bokta för den unga brud
men mest för sin käraste frader.

Ung hertig gick sig till skön Anna fram:

"Skön Anna, min önska kvinna,
vad skänker du nu den unga brud i dag,
om du hennes gunst får erfara?"

"Ja, jag skänker henne ung hertigs unga liv,
det jag vill si nödigst berömsta.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

Few skänker jag henne mina söner eju,
de kunnar väl bli era hänar!"

"Och skänker du henne ung herligs unga liv,
det du vill så nödigt bortmista,
så skänker du henne ditt röda guldskrin,
som står uppe i jungfruburen."

12.

"Är ej, är ej men gör jag väl ej,
det kan jag visst inte göra."

Det har jag ju fått av min moder så här,
för det här jag stor ledes o är."

13.

Ung herlig gick sig till sin unga brud:
"Hin äldste mö o. furstinna,
vad givs du nu skön Anna i dag
o. till hennes sju små söner?"

14.

"Jf jag skänker henne inte annat i dag,
jag har henne ingenting lovat,
jag skänker henne mina gamla skor,
hon är dem ej för god till att bärä."

15.

Jf väl hade jag en syster så hild,
en syster så hild bland oss alla.

Hon blivit bortstulen ifrån min faders gård,
sju rövre fick henne omhanda.

16.

2139

Jf väl hade jag en syster så grann,
en syster så grann bland oss alla.

Hon blivit bortstulen ifrån min faders gård,
hennes namn: hon heter skön Anna."

17.

Den unga bruden stryker guldringen av sin hals,
guldbandet av halssn den vita:

"Det skänker jag dig, skön Anna, i dag
o. ber dig med glädje det slita.

Few linen I mig två hästar o. en vagn,
så vill jag till min faders land resa.

Skön Anna he öres dem tigz jag med mig,
så vill jag till min faders land resa."

I denna upptekning är det särskilt ett språk i framställningen mellan verserna 14 o. 15. I den förra versen vill den unga bruden inte ge skön Anna något värdfallare än sina gamla skor, men i den följande versen böjer hon halsen om sin syster. Vad som föranleder henne att göra detta siger inte. I Eva Nigglihoffs upptekning frågar hungen först den unga bruden o. sedan skön Anna, vad de otiga skänka varandra (här är ordningen den motsatta). Hungen vill då, att skön Anna skall lämna sitt guldpinn (här guldskrin). Detta hämmar den unga bruden igen o. kommer så att tänka på sin syster, vilket leder till att hon drager hem till sin faders lända o. tager med sig skön Annas äldste son (hon är av söternas).

"En Jakob hon sjönte för Rakel sju år"

Denna sing är tagen ur en samlingvisor, som skrivits upp för ungefär 50 år sedan av fru Johanna Jönsson, Fredala. Hon är nu omkring 70 år gammal. Singen sjöngs i hennes hem i Ytterup, Borringe, där hon lärt den av en jungfru, som tjänade i hemmet.

1. I dalen där sätter en dross allra med näbbet inunder dess vingsar.
Hon sätter så sorgen på svenstenen grot
o. sällan i luften sig svänger.
2. En jägare skjutit dess maka till döds
o. henne kvarlämnat i döden.
E huru hon ruckar sitt hjärtat till blöds
kan icke det blöda i döden.
3. Ia klagar här även en flicka, vars vän
ej skjuten men sockfull är vonden.
I sorgen jag sätter o. gråter för den,
så länge jag undas på jorden.
4. Okändes i världen, okunnig dess sock
jag gick att min bana beträde,
att följa med mina jämnsyster i lek,
att plucks de blommor så spåda.

2139

5. Men tiden, som läter ej hälsa sin fart,
sig skyndar den glädjen att ståra.
Ur barndomens lundar jag sig den dösnart
mot Hydes blå rymler mig föra.
En yngling mig mötte med klappande bröst,
han läfti mig högen att vara.
Och hoppfull han höjde emot mig sin röst,
vars ebd mitt hjärtas besvara!
6. Hon vänligt mig räckte sin lassande hand
o. bad mig brofast på sig sita,
förvissad att kärleken knutit ett band,
som ingen var mäktig att slita.
Inat hade jag redan upphunnit ett åv,
då prästen mig töcktes bereds.
Till första nattvarden och ynglingen gav
att med mig den banan behåds.
7. Den dagen var inne, den himmeln framkred
vid himmelska kärlebens flamma,
då begge vi föllo för altaret ned
att en ging nattvarden anstanna.
Sedan Adam o. Eva ur Edens drevs ut
ej någon så lycklig sig funnit
- 8.
- 9.
- 10.

2139

En givs du hjärtat, en annan din hand
o. ryggen med inketen gäckas.

O, båva att leka med kärlekens brand,
som icke med vatten kan släckas.

Ett ögonblicks villa fölede ej mig.

Ditt hjärta ej minstankar smärta.

Dåslit är jag levt för dig,
jag mitte vilt känna ditt hjärta.

Jag har på den sidrymd vilt ofta förut
för din skull haft orak att gråta.

Men kärleken, som hos mig aldrig har slut,
var alltid svillig förlita.

Dig roar allt eter uppror ett siv,
som länge för din skull mist blöda.

Ej nog att jag offer dig engelsmens far,
mitt framtid lag till du skräva.

Jag märkte vilt gnistan av kärlekens brand,
som tiden ej kunnit utsläcka,
den dagen du valde med vilt i din hand,
som icke med vatten kan släckas.

Vår ormen, som kräla mot paradis port,
så listig som du att bedriva,

som jag; — men vi är denna glädje nu slut,
vi har nu dess lampa utbrunnit!

11. O du som inbliste din kärlek så stark
o. skrev i mitt hjärta dess lagar,
o. äkvenskapslifvar' o. himlamonark,
förlåt om jag obilligt klagar!

12. Om vintern, då naturen han häder i knopp,
med smärta jag saknar en blomma.

Om hösten sig speglar mitt ochupps hopp
i hotande orgmöln, som komma.

13. Om sommaren jag minnes din kärlek så varm,
som varit orak till min smärta.

Om vintern jag känner din kold i min barn,
o. spindeln liknar ditt hjärta.

14. Om dagen, då jag i mitt arbete giv,
din skugga mig städse förföljer.

Om natten i drömmen du framför mig står
o. bådden med ängelans behörer.

15. En Jakob han tjänste för Rakel sju år,
o. åter sju är han det lovat.

Ekuru det kostar din Rakel mång far,
du likväl hos Leo vill sova.

så kan jag ej hitta, vad Eva har gjort,
men heller dess öde beklaga.

22. Slog och jag du säger ditt löfte ej var
affärnins till hushåll mig läga.

Men vist att den ursäkt är bäst att du spar
sig från dess skuggor uppdrag.

Du säger dig endast ha åtsköt i dans
men icke av hjärta o. sinne.

Av falskhets lagar jag flåtar en kran
dig till ett evärdeligt minne.

Om du efterfråker, så minnes du väl,
hur illa emot mig du handlat,
hur ofta du sovor till din syndiga gal
att en gång din kärlek förvridla.

25. Fast Judas, som sölde sin hane o. vän,
iur repot i avgrund sig svingar,
så finnes här likväl förrädare än,
som honom sitt välväg han bringar.

26. O, yngling, berätta mäns Judas din lag,
anskönt han tillfogar dig smärta.

Omtala däremore, hur kvinnan är svag
o. huru du lekte med hjärta.

Dock già att besöka min syster, din brud,
o. lyssna ej till, om jag gråter.

Ty kan du ditt hjärta försöka med Gud,
din fara all falskhet förlåter.

E huru vi begge ha diat ett bröst o.
o. legat inunder ett hjärta,

jag hafas av henne, som borde ge bröst,
hon skrattar blyft över min smärta.

Iom styrbarn jag hilles av fader o. mor,
Min syster var värvoksp uppbryter,
fast av samma ande som hon jag beror
o. ett blod i ädrorna flyter.

Jag haver nu skrivit min visor till slut,
då jag till avbröft blev skrämdar,
så snart första versen av visan kom ut.

Dock ingen är nämnd eller skrämdar.

Inart jag här från denna min snygdel far,
där som all min glädje förrunnit.

Förväl, och farväl, o. lyckliga där!

Hell dig, som min brudgum har vunnit!

Dock già att besöka min syster, din brud,
o. lyssna ej till, om jag gråter.

Ty kan du ditt hjärta försöka med Gud,
din fara all falskhet förlåter.

E huru vi begge ha diat ett bröst o.
o. legat inunder ett hjärta,

jag hafas av henne, som borde ge bröst,
hon skrattar blyft över min smärta.

Iom styrbarn jag hilles av fader o. mor,
Min syster var värvoksp uppbryter,
fast av samma ande som hon jag beror
o. ett blod i ädrorna flyter.

Jag haver nu skrivit min visor till slut,
då jag till avbröft blev skrämdar,
så snart första versen av visan kom ut.

Dock ingen är nämnd eller skrämdar.

Inart jag här från denna min snygdel far,
där som all min glädje förrunnit.

Förväl, och farväl, o. lyckliga där!

Hell dig, som min brudgum har vunnit!

Pigan, som brampade på brödet.

Här följer en verificerad framställning av den allmänt kända legenden om "flickan, som brampade på brödet." Uppberättningen är gjord i Långasjö socken, Blekinge.

1.

Med sorgens ton jag sjungs vilt om ett förfärligt under.
I som det hör, märk nog till och minns att alla stunder.

I Lebau by vid Piene strand i Pommern det tyska landet
skall saken vara händer.

2.

En fattig bonde bidden där, och barn han hade många,
som gjorde honom stort besvä; om bröd han nödgas gånga.
Då äldsta dottern av sin far samt mor och syskon avsked har
och ges sig ut att sjåna.

3.

Densamma kände icke sig, sen hon sig själv fick rida.
Hon rusar oforsiktlig i dropp- och själaväda.

Ty all den lön, hon kunde få, till prokt och ståt den skulle gi
samt till högfärdig levnad.

4.

Husbonden sade: "Piga hör, låt sođant högmod fälla."

Beträck av vad för folk du är. Tid hon man dig väl hälla?

Bliu något öres av din lön, så giv din far, det är min lön,
hur ligge ju din föda?"

5.

Hon svarar: "Jag är ung och skön, mig granna kläder felar.

Vad vill förlåta min lilla lön, om jag med far skall dela?

Som andra skall jag kläddes ja, och ingen har jag något fra;
jag späda mig det förtjänar."

6.

En lit. därför hände sig, att gamla fadern dödde.

Och modern, som si ömklig på köpp och krycka stödde,
bad dottern, som var lämpligt rik, till gravens hjälpa faderns lik,
som barnslig dygd befaller.

7.

"Jag skall till nästa marknadsdag mig nya bläder köpa.

Vad gagnar det mig då, att jag där till om lön får köpa?

Hur jag giv kläddes, var man ser. I stor sak vad grav man gullen ger,
ej någon där om skräder.

8.

Då hennes fru dök hirhet sig, hon mera ädelt känkte.

Burnkärtig i sin hels hig hon mat och pengar skänkte,
så att den unna kvinnan då havgvalad kunde genast gå
sin döde att begrava.

Till fader pigens bjuden blev. Hon därför vil sig prydde,
gav Gud och dygden skiljebrev och hägmodrandan lydde.

Dess fru gav henne henne bröd att ge sin man, som led sotvind
och sedan hjälpe behöde.

Då hon ett stycke hade gått och harnsen bröden burit,
som frus barnhetlighet förmitt, på moden hiffigt sourit,
hon hon där vägen oren var. Närk, vad för medel hon då har
att röda skurna spara!

Där finns ej sten, där finns ej spring, varpå hon kunde kliva.
Gå kring blev vägen allt för lång, ej omatisig vill hon bliva.
Då lägger hon de bröden sät, att hon på dem hon bursakodd ja.
Men hannden resan stäckte.

Dess fitter fastna genast boar, när hon på bröden hädes.
Förzives hon på benen drar, hon bonnar, svär och häder.
När folk till kyrkan skulle gå, så sällsom syn de undra på
och för varann förkunna.

Tid slutad gudafjärd folket giv all detta under skräda.
De se, hur synderskan där står och kan sig icks rida.

Om hjälpe hon ligger varje man. De bjuda till, men ingen kan
dess fot från marken röra.

De fromma rädde henne till, att verklig bättning göra,
bekänna synden, ty di vill Gud ura syndare föra.

Hon ropar då: "Jag usla barn har själv mig snäjt i syndens garn
och därför nu jag löns."

Guds ord jag aldrig i åskat har, vad prästen sagt förråttat,
bedröt både mor och far, väl delastan effektuerat.

Guds givars missbruk av min lust, nu mäktas jag av kval och pest
och detta allt med rätta.

I människor, som på mig sen, lit detta Eder lär,
att man bid Guds drycken ge, fräldrar skall man är.

Flyr hägmod, som en rot till allt, som görs emot vad Gud befällt.
Blin av min ifjärd viso."

Knoppt kunde hon de sista ord med bruten röst framföra,
förin den eljest fasta jord begynkte sig att röra.

Då knoppte hon smänder hopp och sjönd sät neder i en grop,
som henne strax bekände.

○, människor, befälen Er, höggården läten fara,
och giripolen, som man ser, är dock en farlig snara.
Låt pigans oförd vana Er för synd och stolthet men och mer
till dygd och godlig levnad.

De två sist sängerna är karakteristiska för allmogen
läkkesätt o. smak under en gången tid. Di den förmiddag syns
i den förs sängen villo sjunga ut sin sorg, tog hon sina bilder från
bibelns blad. Inte minst därför blev den omväxlande härlighetsvisa
si ombykt, o. man sjöng den så gärna om kvällarna, när familjens
medlemmar var samlade efter dagens arbete. Längen förfaller oss
på flera ställen nu, men hänsyn därin är dock svårt att. Det kan
fortjäna att påpekas, att de verser, i vilka bibliska namn nämns,
fattat en särskild klang, t. ex. v. 10, 15 o. 21.

Den nästa sängen antalar en händelse, som är hindratt om-
kring. H. C. Andersen upptar motivet o. utvecklar det vidare i en av
sinas sanger. Längen här bl. a. ha sjungits vid marknader. Deras
tid är nu förbi. En ny tid har kommit. Vi ha vunnit mycket,
o. därför önska vi inte den gamla tiden tillbaka. Men vi ha fö-
rlorat mygot, kanske i synnerhet gamla tider förijsanket o. av-
betsplätje, var till minst den enkla sängen bidrog.